

Література:

1. Закон України «Про освіту» // Освіта. – 1996. – 18 грудня.
2. Новикова Л.И. Самоуправление в школьном коллективе. – М., 1988.
3. Трикутник // Столична освіта. – 2000. – Вип. 6.
4. Чугаєвський В. Г. Учнівське самоврядування в національній школі. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2004.
5. Горбатюк Л. В. Управління самостійною діяльністю студентів в умовах інформаційних технологій [Текст] / Л. В. Горбатюк // 36. наук. пр. Пед. науки / Бердян. держ. пед. ун-т. – Бердянськ, 2003. – № 2.
6. Лошакова Т. Ф. Педагогічне управління процесом створення комфортного середовища в освітньому закладі : Монографія [Текст] / Т. Ф. Лошакова. – Екатеринбург: Вид-во Дому Вчителя, 2001.
7. Філософський енциклопедичний словник [Текст] / За ред. Є. Ф. Губського, Г. В. Корабльової, В. А. Лутченко. – М. : Інфра-М, 2007.

Суходольська Н. П.*

**МЕТОДИКА РОБОТИ З ТЕСТОВИМИ ЗАВДАННЯМИ
ПРИ ВИВЧЕННІ СУСПІЛЬСТВОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН**

У статті розглянуто сутність, значення, види та форми педагогічного тестування знань учнів і студентів. Обґрунтовано важливість та перспективність застосування тестування в навчальному процесі. Наведено приклади застосування тестового контролю з предмета «Основи правознавства».

Сучасне суспільствознавство є складною системою історичних, економічних, соціологічних, психологічних та інших знань. Його вивчення дозволяє молоді увійти у світ суспільних відносин, розібратися в їх труднощах, засвоїти загальноприйнятні норми і принципи, що регулюють суспільне життя, визначити особисті ідеали й цінності. Провідну роль у цьому процесі пізнання суспільства й самих себе відіграє педагог-суспільствознавець. Саме від його професійних знань та вмінь залежить успіх процесу соціалізації нових поколінь. На цьому шляху педагог вимушений постійно розв'язувати низку суперечностей: між традиційною системою освіти й новітніми вимогами часу до професійних якостей вчителя (викладача); між станом теорії освіти та існуючими потребами у зміні підходів, форм та методів навчання; між потребами застосування передових технічних засобів навчання та реальною матеріальною базою конкретного навчального закладу. Для розв'язання цих суперечностей педагог має бути професійно компетентною особистістю, здатною максимально ефективно передавати свої знання та досвід молодому поколінню, використовуючи передові педагогічні технології, у тому числі комп'ютерні, новітні засоби навчання. Усе це сприятиме зростанню інтересу молоді до навчання, який значно послабився через збільшення обсягу інформації та переобтяження нею учнів (студентів), через соціальну неста-

* © Суходольська Н. П.

більність і втрату частиною молоді стимулів до якісного навчання.

Система суспільствознавчих дисциплін, що викладаються в навчальних закладах України, включає в себе Всесвітню історію та Історію України, Людину і світ, Основи філософських знань, Соціологію (рівень коледжів і технікумів), Основи правознавства, Культурологію (Художня культура у середній школі) та деякі інші. Процес вивчення цих дисциплін здійснюється відповідно до Державного стандарту базової і повної середньої освіти, Закону України «Про загальну середню освіту» та відповідних навчальних програм МОН України.

Питанням викладання названих дисциплін присвячено чимало робіт науковців, серед яких відзначимо дослідження В. Аванесова, Ю. Бархаєва, К. Баханова, М. Берещука, О. Пометун, Г. Стадника та ін. Дослідники-науковці у своїх напрацюваннях виходять з того факту, що викладачі-суспільствознавці мають на меті формування в молодих людей основ філософських, культурологічних, правових, економічних, політологічних, громадянознавчих знань, створення в них системи загальнолюдських, національних та особистісних цінностей і ціннісних орієнтацій, що відповідають потребам і викликам сучасної української держави, демократії, інформаційного суспільства.

Оволодіння багатством та різноманіттям теоретико-методичних знань про суспільство та закономірності його розвитку, основними соціально-особистісними характеристиками сприятиме становленню компетентних спеціалістів, формуванню в них мотивації до професійної діяльності, самовдосконалення та саморозвитку як творчої особистості. Досягти цієї мети, на погляд науковців, можливо лише за умови впровадження в навчальний процес новітніх форм і методів навчання, розгортання самостійної роботи учнів та студентів, організації ефективного контролю та самоконтролю отриманих ними знань. В якості одного з ефективних інструментів навчання, поточного, рубіжного та підсумкового контролю знань названі фахівці-суспільствознавці виділяють тестування.

Метою даної статті є розкриття сутності та значення тестів і тестових методик.

Теоретичною основою стали дослідження, присвячені аналізу сутності та особливостей навчального процесу, його основних складових (В. Аванесова, Т. Бакка, Ю. Бархаєва, К. Баханова, М. Берещук, В. Боронос, О. Котенко, Г. Мазнева, А. Майорова, В. Одинцова, С. Похилько П. Рубанова, Г. Стадник) і закономірностям вивчення суспільствознавчих дисциплін (О. Пометун).

Приєднання України до Болонського процесу в травні 2005 р. означає її входження до європейського освітнього простору, де тестування в різних його формах є невід'ємною й важливою частиною навчального процесу.

Історія походження тестового контролю налічує декілька

тисячоліть. Відомо, що перші цивільні випробування на посаду урядовця проводилися ще в Давньому Китаї. У Стародавньому Вавилоні у III тисячолітті до н. е. проводилися випробування випускників у школах писарів. Одним із перших описів тестів здібностей фахівці вважають запропонований Платоном перелік випробувань військових здібностей при прийомі воїнів в його ідеальній державі [3].

Винахідником сучасного тестування став англійський психолог і антрополог Френсіс Гальтон. У 1883 р. світ побачила його праця «Дослідження про здібності людей та їх розвиток». Ф. Гальтон прагнув створити засіб вимірювання якостей людини, її знань, здібностей, навичок, умінь. Нарешті в 1884 р. У США вийшла перша книга з тестовими завданнями та відповідями на них по історії, математиці, граматиці, навігації. Відповіді оцінювалися за п'ятибальною системою [6, с. 46].

На початку ХХ ст. практика тестування стала ще більш поширеною і застосовувалася у психології, педагогіці та соціології. У наш час науку про тести називають і психометрикою, і педагогічним вимірюванням, і тестологією. За будь-якої назви ця наука займається теоретичними засадами і технологіями створення та використання тестів. Залежно від галузі застосування вона може бути педагогічною, психологічною або соціологічною [3].

Зупинимося на визначенні деяких понять цієї науки: «педагогічний тест», «тестове завдання», «педагогічне вимірювання».

Педагогічний тест – метод педагогічного вимірювання, який складається з системи тестових завдань, складність яких зростає [1, с. 188]. За допомогою педагогічних тестів педагог вимірює знання, уміння, навчальні досягнення, компетентність учнів (студентів).

Тестове завдання – складова тесту, яка складається з інструкції, змістової основи та відповідей. Воно є вихідним щодо тесту. Набір декількох тестових завдань утворюють тест [1, с. 8].

Педагогічне вимірювання – процес установлення відповідності між знаннями та вміннями учнів (студентів) та певним еталоном, що приймається за одиницю виміру. Співставлення відповідності має кількісний характер [1, с. 198; 6, с. 37].

Спеціалісти-тестологи розрізняють завдання в тестовій формі й тестові завдання. Так, М. Берещук, І. Дмитрієв, Г. Стадник вважають тестове завдання кінцевою стадією, яку досягає завдання в тестовій формі. Тестове завдання вже «відкаліброване» в складі цілісного тесту, тобто воно є стандартизованим [2]. Стандартизованість тесту означає, що він створений відповідно до єдиних вимог щодо процедури тестування та визначені єдині критерії оцінювання результатів тестування.

Кількість завдань у тесті, за Ч. Спірменом, визначаються як «довжина тесту» [2], яка, на наш погляд, залежить від форми тестування, його виду та загальної кількості аудиторних годин

НАУКА – ШКОЛІ

навчальної дисципліни. Вона може коливатися від 10-12 до 25 тестових завдань при поточному контролі знань, якщо помилка вимірювання становить 5%, та до 30-35 – при підсумковому контролі в школі та коледжах за умови помилки вимірювання 10% [2].

Зміст тестових завдань забезпечує перевірку різних рівнів засвоєння змісту освіти. У педагогіці прийнято виділяти три таких рівні:

- перевірка відтворення та запам'ятовування знань;
- застосування знань у знайомій ситуації за зразком;
- використання знань у незнайомій ситуації [6, с. 31].

Відповідно до названих рівнів пропонуються вимоги до дій учнів (студентів) під час контролю їх навчальних досягнень.

Тестування виконує декілька важливих функцій: діагностичну, навчальну, виховну.

Діагностична функція є головною і передбачає визначення рівня знань, умінь та навичок учня або студента. Її виникнення пов'язують з появою самих тестів [8].

Навчальна функція полягає в мотивуванні учня (студента) до активізації навчання, формуванні певного рівня знань і вмінь.

У систематичності та неминучості тестового контролю виявляється його виховна функція.

У порівнянні з традиційними формами опитування тестування має низку переваг, до яких слід віднести об'єктивність та якість способу оцінювання, гнучкість та широту охоплення навчального матеріалу, економічність тощо.

Об'єктивність досягається шляхом стандартизації процесу конструювання тестових завдань, проведення тестування та перевірки його результатів, що виключає суб'єктивізм викладача і створює умови для управління навчальним процесом – від корегування змісту стандартів та програм до вдосконалення методів викладання [7, с. 5–6].

Гнучкість та широта тестування означає, що тест може містити завдання як за окремими темами, розділами навчальної дисципліни, так і за всім курсом в цілому. Вони дозволяють виміряти не тільки рівень, а й структуру знань тестованих.

Тест, як спосіб контролю та оцінювання, забезпечує економію часу, коштів та «нервів», бо найбільш затратним є процес конструювання тестів. Під час тестування учні або студенти менше нервують, на відміну від усного опитування або іспиту. Економічність тестів перевіряється їх валідністю та надійністю.

Проте тестування має певні недоліки. Зазвичай, до них відносять трудомісткість процесу створення якісних тестів; неможливість визначення причин помилкових суджень; брак можливостей оцінити творчі здібності учня, та студента; наявність елементів випадковості, тобто вгадування правильних відповідей. Негативи тестування значною мірою долаються за рахунок високої якості тестів, основними показниками якої є валідність та надійність.

Валідність тестів (від англ. «valid» – придатний) – характеристика, яка вказує, як саме і наскільки ефективно вимірює тест. Валідність означає придатність тесту для визначення рівня певних навичок і вмій [7, с. 6].

Надійність тестів – це ступінь стійкості результатів, отриманих у тих самих учнів чи студентів при повторному тестуванні тим самим тестом або його аналогом. Надійність є умовою валідності тестів. Надійний тест дає приблизно однакові результати при кожному вимірюванні знань [7, с. 6].

Міністерство освіти і науки України рекомендує використання тестового контролю як діагностичного, стандартизованого засобу оцінювання якості освіти [2].

Існує багато класифікацій видів педагогічних тестів, проте рамки даної статті не дозволяють охопити і проаналізувати їх всі, тому зупинимось на найбільш розповсюдженій класифікації, а саме визначимо види тестів за характером здійснення контролю знань. Дана класифікація передбачає існування вхідного, поточного, рубіжного та підсумкового тестування [10, с. 8–9].

Вхідне тестування – тестування на готовність; використовується до початку вивчення дисципліни з метою виявлення рівня знань та умінь учнів і студентів, засвоєних ними раніше.

За допомогою поточного тестування визначають ступінь засвоєності вивченої теми, або розділу дисципліни, виявляють прогалини в знаннях, навичках та вміннях. Його різновидом є тести самоконтролю, які застосовуються при організації самостійної роботи учнів та студентів.

Рубіжне тестування використовується у випадку вивчення дисципліни більш ніж один семестр.

Підсумковий контроль призначений для виявлення кінцевого результату вивчення дисципліни, і тому якість тестів має в даному випадку першорядне значення).

Тести складають поетапно. Спочатку визначають мету тестування, тобто об'єкт вимірювання, вид тесту, аналізують та відбирають навчальний матеріал, тип, форми та кількість завдань, систему оцінювання тощо. Наступний крок – розробка тестових завдань та їх стандартизація. Далі – аналіз тестів досвідченими викладачами. Нарешті – проведення тестування та аналіз його результатів. Почергове застосування названих етапів дозволяє створювати якісні тести.

За рекомендаціями Міністерства освіти і науки України до тестових завдань можна включати навчальні елементи чотирьох груп [8]: категорії, поняття, терміни, позначення; явища (властивості, явища, факти, спостереження); відношення (співвідношення, принципи, закони, концепції, правила, гіпотези, теорії); алгоритми (послідовності дій, процедури, предписання, правила прийняття рішень, поведінки, діяльності тощо, розв'язання задач).

При складанні тестових завдань необхідно знати їх структуру. Вона представляє собою єдність трьох елементів: інструкції,

змістової частини та відповідей.

Інструкція визначає, що учень (студент) має зробити при виконанні завдання. Наприклад: вибрати одну правильну відповідь та позначити її якимось чином (хрестиком, колом) або позначити декілька правильних відповідей, або проставити позначення правильних відповідей у спеціально відведеному місці в кінці тестового завдання; можливий варіант – закінчити фразу чи вибрати правильну послідовність явищ. Вибір варіантів залежить від форми тестування [1, с. 10–11].

Змістова частина тестового завдання формулюється безпосередньо після інструкції і має, як правило, стверджувальну форму.

Кількість відповідей коливається, залежно від форми тестування, від двох до п'яти й більше.

Більшість спеціалістів-тестологів (В. Аванесов, М. Берещук, І. Дмитрієв, Г. Стадник, І. Панина, М. Чельшкова та ін.) вирізняють чотири основних форми тестових завдань.

Першу форму називають закритою і відносять до неї завдання, у яких з наданих кількох відповідей треба вибрати одну правильну. Ця форма є такою, що застосовується викладачами найчастіше через її простоту, надійність, економність й технологічність.

Тестові завдання першої форми мають бути лаконічними, небагатозначними, включати основний текст у змістову частину завдання, залишаючи для відповіді найважливіші слова, щоб не було повторення. Бажано, щоб відповіді мали приблизно одну довжину.

Зазначимо, що при розробці відповідей використовуються принципи суперечності, протилежності, однорідності, кумуляції, градування, подвійного протиставлення. Наведемо декілька прикладів з навчальної дисципліни «Основи правознавства»:

За політичним режимом Україна є державою

а) демократичною; б) недемократичною.

У даному прикладі застосований принцип суперечності, коли друга відповідь заперечує зміст першої.

За принципом протилежності сконструйовані відповіді в наступному прикладі.

За державним устроєм Україна є державою

а) унітарною; б) федеративною.

Принцип однорідності означає, що у відповідях одночасно використовуються тільки дієслово, або тільки прикметники, або тільки іменники.

За принципом кумуляції відповіді будуються тоді, коли кожна наступна відповідь містить на один елемент більше попередньої, наприклад:

Майнові та пов'язані з ними немайнові відносини між людьми регулює кодекс

а) цивільний; в) адміністративний, цивільний
б) адміністративний, цивільний та трудовий.

НАУКА – ШКОЛІ

За принципом градування відповіді різняться за кількісною ознакою, наприклад:

Адміністративна відповідальність в Україні настає, коли людина досягає:

- а) 14 років; б) 15 років; в) 16 років; г) 17 років.

Якщо завдання побудовані за принципом протилежності та поєднуються попарно, ми маємо справу з принципом подвійного протиставлення. Як правило, у цьому випадку застосовуються не менше чотирьох відповідей, наприклад:

Всенародне обрання Президента країни відбувається в республіках

- а) президентських та парламентських;
- б) президентських та змішаних;
- в) парламентських та змішаних;
- г) надпрезидентських та парламентських.

Недоліками даної форми завдань є високий ступінь вгадування та обмеженість у перевірці творчих здібностей учнів та студентів. Вгадування при трьох-п'яти відповідях може становити від 1/3 до 1/5.

Існують два варіанти цієї форми: коли треба вибрати декілька правильних відповідей (може бути вказана їх кількість) та коли обирається одна найбільш точна відповідь, наприклад:

Батьки зобов'язані щодо своєї дитини:

- а) забрати з пологового будинку;
- б) зареєструвати протягом одного місяця з дня народження;
- в) забезпечити отримання нею вищої освіти;
- г) піклуватися про її здоров'я та різнобічний розвиток.

Об'єктами права спільної сумісної власності подружжя можуть бути

- а) доходи, внесені в сімейний бюджет;
- б) предмети побуту, придбані подружжям;
- в) все, що надбане подружжям за час шлюбу;
- г) квартира, приватизована на членів сім'ї.

Варіант вибору кількох правильних відповідей при конструюванні завдань може бути фасетним. Фасет є формою запису кількох варіантів одного завдання і передбачає використання комп'ютера. Учні або студенти не знають, ані який елемент з фасета вона їм надасть, ані число правильних відповідей. Відповіді на такі завдання практично не вгадуються [1, с. 50].

Зменшенню частки вгаданих відповідей сприяють подвійні тестові завдання, наприклад:

При неповній цивільній дієздатності людина має право

- а) укладати будь-які договори;
- б) здійснювати дрібні побутові угоди;
- в) мати свою частку в сімейному господарстві;
- г) бути деліктоздатним.

Стати повністю дієздатною людина може за умов

- а) досягнення 21 року;
- б) одруження за рішенням суду;
- в) зайняття підприємництвом;
- г) втрати батьків.

Другою формою є завдання відкритої форми. Вони не містять готової відповіді. Тестований сам повинен знайти її і вписати у відведене для неї місце в тесті. Інструкція може бути сформульована таким чином: «Закінчити фразу», «Доповнити», «Дайте відповідь на запитання», «Заповнити пропуски», якщо це тип завдання на доповнення, або «Спрогнозуйте хід подій або наслідки» у випадку завдання з вільно конструйованою відповіддю. За допомогою таких завдань перевіряють знання понять, термінів, імен, дат, фактів, властивостей, ознак, законів [2, с. 24]. Наприклад:

Нормальна тривалість робочого часу не може перевищувати ... годин на тиждень

Наслідком правопорушення стає_____.

Спрогнозуйте подальший розвиток ситуації. Під час перерви двоє студентів четвертого курсу коледжу курили в туалеті. У цей час йшла планова перевірка навчального закладу санепідстанцією...

Завдання з вільно конструйованою відповіддю легко складаються, цікаві та різноманітні, мають творчий характер, викликають угадування, але вони нетехнологічні, неекономічні з точки зору часу на виконання та перевірку і не виключають момент суб'єктивності викладача. Тому вони непридатні до рубіжного та підсумкового тестування, які мають жорсткий характер і значення для учнів (студентів) та викладачів. При початному тестуванні, що є більш м'яким і передбачає можливість співробітництва викладача з тестованими, вони можуть реалізувати більшість своїх переваг.

До третьої форми завдань належать завдання на встановлення відповідностей. Завдання оформлюється у вигляді, як правило, двох стовпчиків, потребують привести у відповідність елементи двох множин і розташовуються на одній сторінці аркуша, наприклад:

Галузь права – Відносини, що регулюються

A. Адміністративне	1) батьки – діти;
B. Цивільне	2) власник – найманий працівник;
V. Трудове	3) продавець – покупець;
Г. Сімейне	4) держава – фізичні особи.

A. _____ B. _____ V. _____ Г. _____.

Четвертою формою завдання виступає завдання на встановлення правильної послідовності дій, подій, процесів та ін. Досвід тестування свідчить, що такі завдання є складними як для учнів (студентів), так і для тих, хто їх складає. Проте вони технологічні [2, с. 23]. Наприклад:

Визначити послідовність нормативно-правових актів

України за зростанням їх юридичної сили

- 1) Постанова Кабінету міністрів;
- 2) Рішення обласної державної адміністрації;
- 3) Конституція;
- 4) Указ Президента;
- 5) Закони.

1. _____, 2. _____, 3. _____, 4. _____, 5. _____.

На наш погляд, вибір форм тестових завдань залежить від їх характеру, цілей тестування і текстологічних знань викладача.

Оцінку результатів тестування можна здійснювати по-різному. Політомічний підхід передбачає, якщо з 5 елементів тестового завдання правильних відповідей чотири, то учень або студент отримує 4 бали.

Дихотомічний підхід більш жорсткий і означає, що при виконанні всіх елементів завдання учень (студент) отримує 1 бал, при невиконанні – 0 балів. У цьому випадку кількість тих, хто не впорався із завданням, збільшується. Вибір підходу визначається викладачем з урахуванням загального рівня підготовки класу або групи. Обидва підходи передбачають використання абсолютного стандарту (критерію) визначення результатів тестування [7, с. 43].

Якщо тестові завдання рівноцінні за складністю, то може виникнути ситуація, коли або всі тестовані отримують надмірно високі оцінки або ж, навпаки, – надто низькі. Тому викладачу варто звернутися до відносного стандарту (критерію) підрахування балів тестованих, за яким визначення оцінки кожного здійснюється на основі аналізу результатів групи в цілому.

Отже, підсумовуючи вищесказане, зазначимо, що вивчення молоддю суспільствознавчих дисциплін, засвоєння норм і правил регулювання суспільних відносин є важливим засобом її соціалізації, визначення особистих ідеалів і цінностей, формування основних соціально особистісних компетенцій, стимулювання самовдосконалення та саморозвитку. Роль професійних знань та вмінь педагога в цьому процесі важко переоцінити. Саме педагог покликаний не тільки передавати знання й досвід, але й учити навчатися, він визначає і якість освіти, застосовуючи передові педагогічні технології, форми та методи навчання, систематично контролюючи результати роботи своїх учнів або студентів, привчаючи їх, у той самий час, до самоконтролю та самоорганізації. Найбільш цікавим та розповсюдженим у наш час є такий засіб контролю та оцінювання знань як тестування. Стандартизовані тести різних видів та форм, якість яких визначається валідністю, надійністю та економічністю, дозволяють максимально точно та якісно вимірювати рівень знань, умінь і навичок тестованих, аналізувати отримані результати та вживати заходи з управління навчальним процесом.

Література:

1. Аванесов В. С. Композиция тестовых заданий: Учебная книга. – 3 изд. доп. – М. : Центр тестирования, 2002. – 240 с.
2. Берещук М., Дмитрієв І., Стадник Г. Тестовий контроль рівня знань, умінь, навичок студентів технічного ВНЗ // Новий колегіум. – 2001. – № 1–2. – С. 45–47.
3. Історія походження тестового контролю. – Режим доступу : http://fantom2.org.ua/publ/istorija/istorija_pokhodzhennja_testovogo_kontrolju/8-1-0-321
4. Коваленко О. Е. Тестові завдання як засіб діагностування студентів / О. Е. Коваленко, Є. В. Шматков, Н. А. Шишенко // Проблеми освіти: наук.-метод. зб. – 2001. – Вип. 26. – С. 33–40.
5. Комплекс нормативних документів для розробки складових системи стандартів вищої освіти. Галузеві стандарти вищої освіти / Уклад. Петренко В. Л. // Інформаційний вісник. – 2003. – № 10. – 82 с.
6. Кухар Л. О., Сергієнко В. П. Конструювання тестів. Курс лекцій : навч. посіб. – Луцьк, 2010. – 182 с.
7. Методичні вказівки до складання тестових завдань з контролю знань та атестації вступників, слухачів і студентів / Укладачі: В. М. Борнос, П. М. Рубанов, С. В. Похилько. – Суми: Вид-во СумДУ, 2009. – 53 с.
8. Наказ МОН України від 30.12.05р. № 774 «Про впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу». – Режим доступу : http://pidruchniki.com/pravo/pro_vprovadzhennya_kreditno-modulnoyi_sistemi_organizatsiyi_navchalnogo_protsesu_nakaz_mon_ukrayini_vid_10
9. Одицова В. М. Роль і місце тестового контролю як засобу оптимізації навчального процесу при вивченні фармакогнозії. – Режим доступу : <http://cyberleninka.ru/article/n/rol-i-mistse-testovogo-kontrolyu-yak-zasobu-ptimizatsiyi-navchalnogo-protsesu-pri-vivchenni-farmakognoziyi>
10. Чельшкова М. Б. Теория и практика конструирования педагогических тестов. – М.: Логос, 2002. – 432 с.

Янкович О. І., Янкович І. І.*

**МЕТОД ВЗАЄМОДІЇ «ВІД СЕРЦЯ ДО СЕРЦЯ»
В УКРАЇНСЬКІЙ ТА ЗАРУБІЖНІЙ ПЕДАГОГІЦІ**

У статті обґрунтовано метод взаємодії «від серця до серця» як один зі шляхів профілактики й подолання жорстокості, агресії й насилля в міжособистісному спілкуванні. Виявлено особливості генезису зазначеного методу в українській та польській історико-педагогічній науці. З'ясовано його сфери застосування та перспективи реалізації у виховній роботі закладів освіти.

Прискорений генезис інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) зумовив виникнення привабливих перспектив у галузі освіти. Завдяки мережі Інтернет учні отримали широкі можливості для пошуку й використання інформації і, відповідно,

* © Янкович О. І., Янкович І. І.